SECȚIUNEA III.

Identitate estetică şi literaritate în discursul critic actual

CZU:82.091
https://doi.org/10.52505/filomod.2025.15

REABILITAREA DIMENSIUNII ETICE A LECTURII: PERSPECTIVA LUI NIE ZHENZHAO

Ion PLĂMĂDEALĂ
ORCID: 0000-0003-3403-4017
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Rezumat. *Articolul propune o relectură a literaturii din perspectiva criticii literare etice (CLE) elaborate de Nie Zhenzhao, în dialog cu „turnura etică” occidentală: etica retorico-pragmatică, etica narațiunii și etica alterității. Este prezentată succint arhitectura integrată a CLE (premise antropologice, ontologice, cognitive, vocabularul analitic și metoda descriptiv-istorică), precum și modul de aplicare, ilustrat prin analizele operelor „Oedip rege” și „Sophie's Choice”. Aplicarea CLE la un roman modern marcat de situații-limită, indecidabilitate și absența liberului-arbitru infirmă presupoziția că metoda lui Nie ar avea o aplicabilitate limitată la textele clasice. Articolul susține că, prin rigoarea descriptivă, suspendarea judecății morale premature, CLE reușește să reabiliteze dimensiunea etică a lecturii oferind o alternativă pertinentă la critica militantă subordonată agendelor ideologice contemporane.*

Cuvinte-cheie: *critică literară etică, Nie Zhenzhao, turnură etică, etica alterității, „Oedip rege”, „Alegerea Sofiei”, lectură etică.*

Restoring the Ethical Dimension of Reading: Nie Zhenzhao's Perspective

Abstract. *The paper proposes a rereading of literature through the lens of Nie Zhenzhao's Ethical Literary Criticism (ELC), in dialogue with the Western "ethical turn" namely rhetorical-pragmatic ethics, narrative ethics, and the ethics of alterity. It briefly outlines the integrated architecture of ELC – Its anthropological, ontological, and cognitive premises, analytical vocabulary, and descriptive-historical method – and illustrates its application through analyses of "Oedipus Rex" and "Sophie's Choice". Applying ELC to a modern novel marked by limit situations, undecidability, and the absence of free will challenges the assumption that Nie's method is confined to classical texts. The article argues that, by means of descriptive rigor and the suspension of premature moral judgment, ELC succeeds in rehabilitating the ethical dimension of reading, offering a pertinent alternative to militant criticism subordinated to contemporary ideological agendas.*

Keywords: *ethical literary criticism, Nie Zhenzhao, ethical turn, ethics of alterity, "Oedipus Rex", "Sophie's Choice", ethical reading.*

În ultimele decenii, critica literară a cunoscut o serie de mutații conceptuale și metodologice profunde, influențate de integrarea perspectivelor ideologice, de consolidarea lecturilor partizane și de proliferarea teoriilor axate pe identitate și deconstrucție. În acest cadru, interpretarea a fost adesea redefinită ca un act de intervenție critică asupra inegalităților sociale, deconstruind raporturi de putere și resemnificând funcția operei în termeni culturali și politici. Această tendință a produs un dezechilibru în raportul tradițional dintre estetic, etic și hermeneutic, diminuând vizibil spațiul pentru o reflecție etică care să nu fie subordonată unor agende prestabilite. În acest context, ne propunem să prezentăm concepția lui Nie Zhenzhao, teoretician chinez care a întemeiat critica literară etică (CLE) – o școală ce reordonează lectura în jurul mecanismelor etice ale textului și afirmă, fără echivoc, că funcția fundamentală a literaturii este una formativă, de „iluminare morală" (Nie, 2021, p. 190).

Programul CLE prinde contur în 2004, când Nie propune, pentru prima dată, metodologia sa și o distinge de etica literară occidentală. În scurt timp, cu sprijinul comunității academice chineze, CLE este recunoscută ca abordare critică originală și eficientă, care se bucură de o prezentare într-un număr special în *Foreign Literature Studies* (2005) și de prima Conferință Națională dedicată CLE (Wuhan, 2005) (Yang, 2017, p. 174). Pasul decisiv spre legitimare internațională se produce în 2012, la Yichang, odată cu fondarea International Association for Ethical Literary Criticism (IAELC), moment pe care Nie îl consideră pragul de intrare al CLE pe scena globală. De atunci, congresele IAELC au fost organizate la Ningbo (2013), Shanghai (2014), apoi Seoul (2015), Tartu (2016), London (2017), Kyushu (2018), Hangzhou (2019) ș.a., consolidând recunoașterea mondială a școlii (Chen, 2019, p. 6). În acest context, vom încerca să prezentăm succint CLE ca paradigmă născută în China și, totodată, să relevăm pertinența ei în plan comparat, în raport cu „turnura etică" din studiile culturale și literare occidentale de după 1990.

În timp ce numeroasele direcții din cadrul acestei turnuri au generat o pluralitate eterogenă de concepte și metode fără un nucleu metodologic comun, CLE propune o arhitectură integrată (antropologie etică și grilă de analiză textuală) capabilă să reconecteze esteticul cu cunoașterea morală, dar fără a cădea în moralism facil sau în ideologie. Specificul CLE constă într-o fundamentare antropologică a lecturii („selecția etică" și „factorul Sfinx"), într-o definire a funcției literaturii ca iluminare morală mijlocită estetic, într-o distincție riguroasă între etic și moral, articulată prin istorism interpretativ, și într-un vocabular analitic (linii și noduri etice) aplicabil atât textelor clasice, cât și celor moderne. Consecința metodologică este evitarea prezentismului: interpretarea se face în mediul și contextul etic al epocii reprezentate, nu prin grilele morale curente.

În vocabularul lui Nie, „etic" desemnează rețeaua raporturilor normative (om-om, individ-comunitate, om-natură) și ordinea care le susține. De aici rezultă și sarcina literaturii, formulată explicit: a descrie o ordine etică, transformările

ei și dilemele pe care aceste transformări le produc, oferind cititorului trăirea unor experiențe morale în forme estetice. Totodată, Nie afirmă că literatura este artă a materialității textuale (nu a limbajului ca atare): stilul, vocea, montajul, progresia narativă sunt mijloace prin care opera își împlinește funcția formativă (Nie, 2024, p. 8).

Premisa antropologică a CLE, relevantă comparativ față de tradiția occidentală, este dublă. Mai întâi, Nie afirmă că trecerea de la animalitate la umanitate se explică printr-o a doua treaptă evolutivă – selecția etică, care se deosebește de selecția naturală și care conferă umanului capacitatea de a distinge între bine și rău și de a lua decizii în consecință. În al doilea rând, factorul Sfinx denumește dubla compoziție a ființei umane – factorul animal al impulsului și dorinței și factorul uman al rațiunii și conștiinței, a căror tensiune modelează conflictul etic din miezul intrigii. Fluctuațiile echilibrului dintre cei doi factori generează evenimente și dileme etice recognoscibile în narațiuni. Alte concepte, precum „textul cerebral", leagă aceste premise antropologice de procesele cognitive ale judecății morale și de memoriile etice internalizate. „Textul cerebral" desemnează, în teoria lui Nie Zhenzhao, memoria semnificativă a activităților și experiențelor senzoriale ale lumii, stocată în creier și compusă din „concepte cerebrale" combinate după reguli etice, care constituie matricea generativă din care derivă ulterior textul scris sau cel digital (Nie, 2024, pp. 15-17). În același plan antropologic, Nie adaugă o a treia treaptă a devenirii umanului, „selecția științifică", prin care tehnologiile și științele (de la medicină la inginerie genetică) creează situații-limită ce reconfigurează dilemele etice clasice. Din perspectiva lecturii, „factorul Sfinx" devine un detector de decizie etică: în fiecare nod al intrigii, întrebarea este: ce proporție între impuls și deliberare recunoaștem în fapta personajului? Iar „textul cerebral" explică continuitatea dintre tradițiile orale și textualizarea scrisă: scenariile etice trec din memoria culturală ancestrală în forme narative stabile. Din această ontologie a umanului decurge metoda textuală propusă de Nie: aproape orice operă poate fi cartografiată ca rețea de „linii etice" (axe problematice) și „noduri etice" (situații concrete), al căror grad de complexitate determină dificultatea interpretării. Sarcina criticului este să descrie formarea nodurilor de-a lungul liniilor și modul în care ele se dezleagă prin decizii de ordin etic. În continuare, vom raporta succint această metodă la trei orientări critice occidentale (etica retorico-pragmatică, etica alterității, etica narațiunii), care privilegiază, în general, intersubiectivitatea, responsabilitatea față de Celălalt sau dimensiunea civică a ficțiunii, însă mai rar oferă o „gramatică internă" pentru a cartografia conflictele etice la nivel de structură textuală.

Pentru vocabularul analitic, CLE propune un lexicon de lucru: mediul etic (cadrul istoric al acțiunii: instituții, cutume, limbaj moral), întrebarea etică (problema centrală a operei), linia etică (axa evoluției problemei), nodurile etice (episoadele de intensificare sau deturnare), tabuurile (interdicțiile care susțin ordinea) și haosul etic (suspendarea ordinii prin încălcarea tabuului), identitățile etice (rolurile normative –

rudenie, cetate, comunitate – care pot suferi reconfigurări). De exemplu, în *Oedip rege*, profeția funcționează ca nod presupozițional care organizează din „fundal" întreaga linie a recunoașterii; în *Hamlet*, o mutație în identitatea etică (recăsătorirea Gertrudei) rearanjează obligațiile fiului și declanșează conflictul dintre tabu (paricid/regicid) și imperativul răzbunării (Nie, 2024.). În același plan al delimitărilor lexical și conceptuale, Nie separă net două moduri de lectură: etic și moral. Critica morală tratează opera din postura unui judecător, aplicându-i un cod valoric exogen și pronunțând verdicte (bun/rău, admisibil/indezirabil), de obicei, prin grila valorilor actuale. Critica etică, dimpotrivă, propune o interpretare descriptivă ancorată istoric: reconstituie mediul etic al narațiunii, examinează cauzele și relațiile etice din interiorul lumii ficționale și descrie mecanismul conflictului cu ajutorul conceptelor de lucru ale CLE (linie etică, nod etic, tabu, identități etice, factorul Sfinx). Evaluarea morală, dacă și se produce, apare doar la capătul demersului, după o succesiune metodică clară: mai întâi descrierea, apoi contextualizarea, în cele din urmă evaluarea. Această reordonare explică de ce CLE nu aplică textului o lectură moralizatoare, ci îl face inteligibil etic în termenii propriei lui istoricități și ai arhitecturii sale narative.

„Turnura etică" desemnează un ansamblu de lucrări și orientări critice occidentale care, începând cu anii 1990, readuc în prim-plan o chestiune clasică: cum se manifestă eticul în experiența estetică, în literatură și în actul lecturii? Nu e vorba de reînvierea moralismului, ci de o reechilibrare a lecturii: de la verdict și demascare către o descriere atentă a modalităților în care textele construiesc dileme morale, solicită cititorului răspunsuri și îi modelează responsabilități. În cadrul acestei mutații, se reconfigurează raportul dintre text, autor și cititor: interesul major se deplasează spre proceduri de analiză capabile să surprindă cu rigoare circulația valorilor în și prin forma narativă, fără a subordona interpretarea unei agende ideologice prestabilite, chiar dacă există și autori, lucrări care își asumă explicit finalități normative, civice. Această turnură nu formează un bloc unitar, dar ar putea fi ordonată, în linii mari, în câteva direcții sau familii conceptuale. Este o împărțire pur euristică ce surprinde axele majore ale câmpului fără a epuiza numeroasele contribuții conexe și oferind o hartă de lucru pentru demersul nostru.

Etica retorico-pragmatică (Wayne C. Booth, Martha C. Nussbaum, Daniel R. Schwarz) pornește de la situația de comunicare (autor implicit – narator – naratar – cititor) urmărind efectele etice ale formei și responsabilitățile cititorului în raport cu ofertele etice și normative ale operei. Pentru Wayne C. Booth, în *The Company We Keep. An Ethics of Fiction*, ficțiunea nu este neutră din punct de vedere etic: ea propune cititorului poziții evaluative și modele de atașament, „invitații" afective și poziții valorice pe care cititorul le negociază în relație cu autorul implicit, naratorul și comunitatea interpretativă. De aici, necesitatea unui vocabular descriptiv capabil să redea aceste invitații și angajamente – autorul implicit, naratorul (fiabil/nefiabil), distanța și modul de adresare, poziționarea

afectivă și valorică – și a unui cadru al responsabilității distribuite: ce valori își asumă autorul (prin mijlocirea autorului implicit), cum răspunde cititorul, ce norme circulă în comunitățile interpretative. Pe scurt, etica la Booth nu se află în dependență ancilară față de estetic, ci formează însăși structura relației pe care o construim cu textele – „o companie pe care alegem s-o păstrăm" (Booth, 1988). Martha Nussbaum articulează o etică neo-aristotelică a virtuții, în care literatura funcționează ca laborator al rațiunii practice (*phronēsis*): romanele antrenează „imaginația morală" și finețea percepției morale, obligându-ne să vedem particularul în toată complexitatea lui (Nussbaum, 1990). Narațiunea devine un dispozitiv de formare a judecății: ea distribuie situații-limită, o pluralitate de voci și conflicte de valori, cultivând atenția responsabilă față de persoane și contexte, iar emoțiile sunt tratate ca judecăți evaluative care pot rafina discernământul. Dimensiunea civică este proeminentă la această autoare: literatura susține educația cetățenească și contribuie la dezvoltarea facultăților de empatie, respect și deliberare publică (Nussbaum, 2003). În aceeași familie, Daniel R. Schwarz distinge două registre ale responsabilității cititorului: *an ethics of reading* (o etică a cadrului interpretativ) și *an ethics while reading* (o etică a deciziilor pe care le iei în timp ce citești) – și deschide discuția spre proceduri de descriere a efectelor textuale asupra cititorului (contextul de adresare, vocea/fiabilitatea naratorului, focalizarea). În acest sens, el furnizează un nucleu metodologic coerent: situația de comunicare, autorul implicit, tiparele de adresare și modularea afectului și a judecății devin instrumente pentru a arăta cum se articulează eticul în și prin forma retorico-naratologică a textului. (Schwarz, 2001, p. 9).

În etica alterității (Emm. Lévinas, J. Derrida), decizia etică este un răspuns singular la interpelarea Celuilalt; ea nu se epuizează în anumite principii normative și reclamă amânarea verdictului în favoarea unei descrieri atente a situației și a unui proces deliberativ practic neîncheiat. Levinas ancorează lectura într-un umanism al întâlnirii față-către-față: etica precede ontologia (*Éthique comme philosophie première*), iar „chipul" Celuilalt ne obligă înaintea oricărui calcul normativ (Lévinas, 1990). Jacques Derrida, în *Donner la mort*, glosează pe ideea că decizia autentică se naște în orizontul indecidabilului. Responsabilitatea este răspunsul la apelul unui singular ireductibil («*tout autre est tout autre*»). În filiație kierkegaardiană, Derrida reia maxima «*l'instant de la décision est une folie*» pentru a susține că decizia etică se produce sub semnul indecidabilului, că ea rămâne, inevitabil, la „adăpostul unui secret" și nu poate fi subsumată într-un regim al legii, într-o generalitate tematică (Derrida, 1990). Extrapolată în critica literară, această gândire reconfigurează lectura ca exercițiu de atenție și ospitalitate față de singularitatea ireductibilă a alterității, față de „chipul" care ne interpelează și respinge judecățile fără apel. Etica alterității a furnizat un vocabular (responsabilitate infinită; ospitalitate necondiționată; dar; mărturie) menit să clarifice poziția cititorului în fața textelor ce reprezintă suferința, vina și datoria imposibilă

Etica narațiunii (James Phelan; Adam Zachary Newton) a elaborat un cadru analitic coerent pentru a surprinde progresia valorilor într-o povestire și pentru a descrie poziționarea cititorului în raport cu acestea. În acest sens, este exemplară interpretarea lui James Phelan din *Sethe's Choice: Beloved and the Ethics of Reading*, care tratează romanul lui Morrison ca un test retoric al judecății etice (Phelan, 2001). În termenii lui Phelan, analiza retorico-etică distinge între etica spusului (*ethics of the told*) și etica spunerii (*ethics of telling*) urmărind cum progresia narativă – jocul instabilităților, tensiunilor și rezoluțiilor – distribuie invitații evaluative și afective către cititor (Phelan, 2007, p. 214). La Newton, accentul cade pe relația responsabilă (responsivitate, în filiație bahtiniană) dintre narator, personaje și public, pe reciprocitatea adresivității și pe lectura ca practică întrupată, în care atenția concretă la voce, focalizare și situație produce o judecată practică, și nu un verdict abstract (Newton, 1995). Aceste abordări oferă un aparat metodic și conceptual pentru a descrie cum povestirea imaginează dileme și cum se poziționează cititorul în raport cu ele.

În fine, studiile traumei și ale mărturiei (Shoshana Felman, Dori Laub; Cathy Caruth; Dominick LaCapra) abordează cazurile-limită ale reprezentării, în special Holocaustul și violențele politice extreme, și formulează criterii de adecvare etică (ce poate fi spus, cum, de către cine?), instituind un regim al mărturiei (*witnessing*) întemeiat pe atenție, tact și memorie. În ansamblu, aceste direcții conturează o hartă complexă a manifestării eticului în literatură, diferă ca metodă și vocabular, dar coincid în cerința unei lecturi responsabile care să descrie mai întâi cum narațiunea instituie și negociază problemele etice, iar abia apoi să facă aprecieri normative.

Pentru a ilustra cum funcționează CLE, vom rezuma modul în care Nie Zhenzhao își aplică grila de lectură la analiza piesei *Oedip rege*.

Pentru început, el reconstruiește elemente ale mediului etic: cetatea tebana, autoritatea oraculară, codurile de rudenie și tabuurile fondatoare (paricidul și incestul). În acest cadru, întrebarea etică a tragediei este următoarea: *cum poate fi restabilită ordinea când temelia ei a fost surpată, chiar şi din neştiinţă?*

CLE trasează apoi linia etică a problemei: de la ignoranță (crimele neștiute) la recunoaștere și, în final, la decizie (autopedepsirea prin orbire și exilul ca tentative de restaurare a ordinii). De-a lungul acestei axe, lectura identifică nodurile etice care intensifică sau reorientează conflictul: profeția (nod presupozițional, invizibil dar cu funcții organizatoare în planul intrigii), uciderea de la răspântie, căsătoria cu Iocasta, confruntarea cu Tiresias, mărturiile mesagerului și ale păstorului, sinuciderea Iocastei, orbirea voluntară a lui Oedip. Fiecare nod este un moment în care se redistribuie responsabilitățile și se testează rezistența tabuurilor. Încălcarea acestora produce haos etic vizibil atât în familie, cât și în cetate (plaga, tulburarea ordinii civice).

Un alt pas al CLE privește identitățile etice: rolurile normative ale agenților (fiu/tată, soț/soție, rege/cetate) se modifică radical odată cu recunoașterea adevărului, iar tragedia constă, în parte, în imposibilitatea actorilor de a continua sub vechile roluri când statutul lor etic s-a prăbușit. Aici intervine și factorul Sfinx: tensiunea

dintre „factorul uman” (deliberare, conștiință) și „factorul animal” (impuls, dorință). În termenii CLE, hybrisul cognitiv inițial al lui Oedip (încrederea necondiționată în puterea rațiunii, refuzul semnelor oraculare) ține de dezechilibrul dintre cei doi factori; hotărârea finală – asumarea răului și autopedepsirea – marchează tentativa factorului uman de a restabili controlul și, odată cu el, o ordine minimă.

Esențial este că, în această lectură, tragedia nu livrează o lecție de morală punitivă, ci un scenariu de inteligibilitate etică cu valoare formativă: cum se constituie o problemă (linia), cum se adună complicațiile (nodurile), ce interdicții țin laolaltă comunitatea (tabuuri), cum se rearanjează rolurile când adevărul iese la iveală și în ce fel o decizie poate, fie și în mod incomplet, să oprească haosul. Este o lectură care descrie mecanismul etic din interiorul textului, în termenii istoricității tragediei și ai arhitecturii sale narative, lăsând orice apreciere să decurgă, dacă e cazul, după cartografierea atentă a conflO întrebare ce poate apărea în acest punct este dacă grila analitică elaborată de teoreticianul chinez, cu pretenții de validitate universală, ar putea fi aplicată unor texte moderne și postmoderne care descriu situații-limită marcate de indecidabil, de aporii în care liberul-arbitru practic este anulat. În limitele restrânse ale acestui articol, vom încerca să arătăm cum ar putea fi aplicat protocolul CLE la lectura romanului *Sophie's Choice* de W. Styron.

În optica CLE, *Alegerea Sofiei* poate fi citit ca un caz-limită al datoriei imposibile: ce statut mai au responsabilitatea și alegerea atunci când ordinea etică este suspendată de un regim totalitar, iar subiectul e silit să decidă care dintre cei doi copii ai săi va fi trimis la moarte și care va primi o șansă de supraviețuire? Mediul etic este circumscris de lagărul de concentrare – birocrația morții, deposedarea juridică, reducerea persoanei la un simplu număr –, un cadru în care tabuurile fundamentale (sacralitatea vieții copilului, loialitatea maternă) sunt încălcate și pervertite în instrumente de coerciție pentru a produce haos etic. Linia etică evoluează de la deposedare și intimidare la nodul alegerii impuse pe peronul din Auschwitz, urmat de tentative fragmentare de restabilire a ordinii (memorii și pledoarii zadarnice pentru salvarea fiului, o audiență fără rezultat la autorități, strategii de supraviețuire sub regim), apoi de viața americană, unde confesiunea în fața lui Stingo și relația distructivă cu Nathan nu fac decât să reactiveze trauma, fără a o transforma într-o nouă ordine. Pe această linie, nodurile etice sunt clar identificabile: interogatoriul și „selecția” de la sosirea în lagăr (coerciția alegerii), încercarea de a obține clemență prin accesul la un reprezentant al puterii, „mărturia” tardivă către Stingo, sinuciderea tragică din final. Identitățile etice se rearanjează continuu – „mamă” devine un rol sfâșiat între obligație și neputință sub constrângere; identitățile de „prizonieră” și „martor” se suprapun; după război, „iubită” și „confesoare” nu reușesc să coaguleze o minimă comunitate de sprijin și vindecare morală. În ceea ce privește factorul Sfinx, raportul dintre impuls (reflexul de a salva pe cineva) și deliberare (aproape anulată de presiunea terorii și de absența oricărei alternative reale) explică specificul deciziei: nu avem o opțiune morală în sens obișnuit, ci o alegere forțată într-un mediu care a suprimat totalmente condițiile deliberării etice. Ca urmare, protocolul CLE solicită suspendarea verdictului: întâi cartografierea (mediul, linia, nodurile, tabuul încălcat, dinamica identităților și locul deciziei în tensiunea celor doi factori),

apoi posibilitatea unei aprecieri proporționale cu descrierea. Rezultatul este o hartă care arată cum romanul textualizează prăbușirea ordinii și de ce încercările de a o restitui rămân incomplete: *Sophie's Choice* nu validează moral infanticidul și nici nu-l tratează ca pe o opțiune „liberă". În logica CLE, el marchează pragul-limită al deliberării etice sub teroare, locul în care judecata morală obișnuită se anulează, iar literatura rămâne singurul spațiu în care această dilemă imposibilă își poate păstra o anumită inteligibilitate.

Am ales să ne referim în mod deliberat la *Alegerea Sofiei* pentru „testarea" metodei lui Nie deoarece acest roman este invocat, în etica alterității și în studiile traumei, alături de *Beloved* (*Preaiubita*), de T. Morrison, ca exemplu ce ilustrează emblematic o etică a imposibilului, singularitatea și indecidabilul alterității, aporiile și imposibilitatea opțiunii etice în situații-limită. Anume din acest orizont disciplinar au fost emise anumite rezerve critice privind aplicabilitatea concepției lui Nie Zhenzhao.

Bunăoară, Arleen Ionescu consideră că sistemul lui Zhenzhao este centrat pe noțiunea de alegere etică, dar acest concept nu este valid, operant în cazul literaturii Holocaustului, unde alegerea dispare și trebuie luate în calcul forme ale răului excesiv, ale răului absolut. Cercetătoarea contrastează antropologia etică a ELC (literatura ca expresie a eticului) cu etica alterității (Levinas/Derrida), considerând că există o tensiune indepasabilă între un universalism umanist la care se raliază Nie și o etică a responsabilității infinite față de Celălalt. Orientarea univocă a ELC spre o schemă a opțiunii etice riscă să formalizeze indecidabilul și să oblitereze singularitatea unor situații-limită (Ionescu, 2024).

Totuși, precum am încercat să arătăm mai sus cu referire la romanului lui Styron, CLE nu presupune a priori existența unei „alegeri libere", precum se întâmplă în situațiile în care deliberarea este anulată prin coerciție. Dimpotrivă, protocolul CLE presupune suspendarea verdictului și cartografierea exactă a situațiilor-limită: localizarea nodului în care deliberarea se prăbușește, distingerea între indecidabilul care privește victima și răul instituțional ce pervertește tabuuri elementare (viața copilului, datoria maternă). Inventarul metodic și conceptual (linie, nod, tabu, identități) nu formalizează indecidabilul, ci îl plasează în arhitectura narațiunii. În fine, prudența evaluativă a CLE este compatibilă cu „ospitalitatea" față de alteritate: lectura nu emite sentințe asupra victimelor, ci descrie și contextualizează. Totodată, ea nu abdică de la discernământul necesar acolo unde textul însuși instituie un pol al judecății (aparatul represiv al selecției, coerciția totalitară, pervertirea tabuului). Romanul lui Styron confirmă puterea explicativă a teoriei lui Zhenzhao, ce marchează pragul-limită al deliberării etice și, totodată, numește fără echivoc mecanismele răului, face posibilă o educație morală fără predici.

În concluzie, critica literară etică teoretizată de Nie Zhenzhao propune un cadru descriptiv care recentrează lectura pe funcționarea mecanismelor etice interne ale operei. Teoreticianul chinez reactivează, în registru contemporan, ideea clasică a funcției formative a literaturii (*utile et dulci*), pe care o ancorează într-un set coerent de premise și proceduri ce permite cititorului să descrie varietățile de conflicte fără a recurge la judecăți morale pripite. Reordonarea metodică pe care

o propune, descriere – contextualizare – evaluare, face inteligibile condițiile care declanșează conflicte și dileme, și formele sub care se manifestă responsabilitatea ființelor umane în diverse epoci. Lecturile romanului *Sophie's Choice* relevă că această grilă poate să explice arhitectura unui conflict și să marcheze limitele deliberării în situații de violență extremă, permițând totodată numirea clară a răului și evitând judecățile anacronice. Prin aceasta, CLE se distinge favorabil de o bună parte a criticii contemporane, în versiunile ei militante (feministe, postcoloniale, teoriei critice a rasei), care subordonează textele interpretate sensibilităților și exigențelor normative actuale.

Referințe bibliografice:

1. NIE, Zhenzhao. Ethical Literary Criticism: A Basic Theory. *Forum for World Literature* Studies. 2021. Vol. 13, nr. 2, pp. 189. ISSN 2154-6711.

2. YANG, Liu. Ethical Literary Criticism: Critical Reception and Theoretical Impact. *Interdisciplinary Studies of Literature*. 2017. Vol. 1, nr. 3, pp. 171-176. ISSN 2520-4920.

3. NIE, Zhenzhao. *Introduction to Ethical Literary Criticism*. London and New York: Routledge, 2024. ISBN 978-1-032-14002-5.

4. BOOTH, Wayne C. *The Company We Keep. An Ethics of Fiction*. Berkeley: University of California Press, 1988. ISBN 0-520-06203-5.

5. NUSSBAUM, Marta. *Love's Knowledge. Essays on Philosophy and Literature*. New York: Oxford University Press, 1990. ISBN 0-19-505457-1.

6. NUSSBAUM, Marta. *Cultivating Humanity. A Classical Defence of Reform in Liberal Education*. Cambridge: Harvard University Press, 2003. ISBN 0-674-17948-X.

7. SCHWARZ, Daniel R. A Humanistic Ethics of Reading. In: *Mapping the Ethical Turn. A Reader in Ethics, Culture and Literary Theory*. Charlottesville and London: University Press of Virginia, 2001, pp. 3-15. ISBN 0-8139-2055-8.

8. LÉVINAS, Emmanuel. *Totalité et Infini: essai sur l'extériorité*. LGF: Livre de Poche, 1990. SBN 2253053511.

9. DERRIDA, Jacques. *Donner la mort*. Ed. Galilée, 1990. ISBN 2-7186-0514-6.

10. PHELAN, James. Sethe's Choice: Beloved and the Ethics of Reading. In: *Mapping the Ethical Turn. A Reader in Ethics, Culture and Literary Theory*. Charlottesville and London: University Press of Virginia, 2001, pp. 93-109. ISBN 0-8139-2055-8.

11. PHELAN, James. Rhetoric/ethics. In: *The Cambridge Companion to Narrative*. Cambridge University Press, 2007, pp. 203-216. ISBN 13: 978-0-521-85696-6.

12. NEWTON, Adam Zachary. *Narrative Ethics*. Harvard University Press, 1995. ISBN 0-674-60087-8.

13. IONESCU, Arleen. Dilemmas Beyond Ethics: A Critique of Eastern Ethical Literary Criticism. *Primerjalna književnost*, 2024, 47.3, pp. 165-182. ISSN 0351-1189.

Notă. Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică", Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu" al USM.